

Byla C-242/22 PPU**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2022 m. balandžio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunal da Relação de Évora – Secção Criminal – 2.^a Subsecção
(Evoros apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus antra kolegija, Portugalija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. kovo 8 d.

Apeliantas:

TL

Kita proceso šalis:

Ministério Público (prokuratūra)

Pagrindinės bylos dalykas

Apeliacinis skundas baudžiamojoje byloje, kurią TL pateikė *Tribunal da Relação de Évora* (Evoros apeliacinis teismas, Portugalija) dėl *Tribunal Judicial da Comarca de Beja* (Beja pirmosios instancijos teismas) nutarties, kuria atmestas TL prašymas persvarstyti klausimą dėl negaliojimo, nes taikant prievartos priemonę, kuria buvo siekiama nustatyti asmens tapatybę ir gyvenamąją vietą, įteikiant šaukimą atvykti į teismą, siekiant išklaudyti pagal Baudžiamojo proceso kodekso (*Código de Processo Penal*, toliau – CPP) 495 straipsnio 2 dalį ir pranešimą apie nutartį, kuria panaikinamas baudžiamosios vykdymo atidėjimas, nebuvo paskirtas vertėjas žodžiu arba nepateiktas vertimas raštu, o TL yra Moldovos pilietis, kuris nesupranta portugališkai ir nesugeba šia kalba išreikšti savo minčių.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese (OL L 280, 2010, p. 1) 1–3 straipsnių ir

2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1) 3 straipsnio išaiškinimo.

Prejudicinis klausimas

„Ar Europos Parlamento ir Tarybos [Direktyvos 2010/64/ES] 1–3 straipsniai ir [Direktyvos 2012/13/ES] 3 straipsnis, siejami arba nesiejami su EŽTK 6 straipsniu, gali būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias kaltinamajam, kuris nesupranta proceso kalbos, vertėjo žodžiu nepaskyrimas ir esminių procesinių dokumentų neišvertimas pripažįstami sąlyginiu negaliojimo pagrindu, kuriuo reikia remtis ginčijant atliktus proceso veiksmus, nes priešingu atveju, pasibaigus skundo terminui, laikoma, kad pažeidimai nebuvo padaryti?“

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese 1–3 straipsniai.

2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese 3 ir 6 straipsniai.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Código de Processo Penal (Baudžiamojo proceso kodeksas; toliau – CPP) 92 straipsnio 1 ir 2 dalys, 120 straipsnio 1 dalis, 2 dalies c punktas, 3 dalies a ir d punktai, 122 ir 196 straipsniai.

„92 straipsnis

Proceso kalba ir vertėjo žodžiu paskyrimas

1. Procesiniai veiksmai tiek raštu, tiek žodžiu atliekami portugalų kalba, kitu atveju jie negalioja.
2. Jei procese turi dalyvauti asmuo, kuris nesupranta arba nekalba portugalų kalba, jam turi būti nemokamai paskirtas tinkamas vertėjas žodžiu, net jei procesinį veiksma atliekantis asmuo arba bet kuris iš proceso dalyvių moka kalbą, kuria kalba tas asmuo.

<...>

120 straipsnis

Negaliojimo pripažinimas

1. Suinteresuoti asmenys, vadovaudamiesi šiame ir kitame straipsnyje numatytais taisyklėmis, gali prašyti pripažinti negaliojančiais kitus nei ankstesniame straipsnyje, nurodytus veiksmus.

2. Be kitose teisės nuostatose numatytų aplinkybių, negaliojančiu galima prašyti pripažinti veiksma:

<...>

c) kuris atliekamas nepaskyrus vertėjo žodžiu, kai pagal įstatymą tai yra privaloma.

<...>

3. Ankstesnėse straipsnio dalyse nurodytais atvejais veiksmus prašoma pripažinti negaliojančiais tokiu metu:

a) siekiant pripažinti negaliojančiu veiksma, kuriame dalyvavo suinteresuotasis asmuo – kol veiksmas dar neužbaigtas.

<...>

d) ypatingosios teisenos bylų atveju – teismo posėdžio pradžioje.

122 straipsnis

Pripažinimo negaliojančiu padariniai

1. Negaliojimas lemia veiksmo, kuriame jis pasireiškia, ir visų iš jo kylančių bei galinčių turėti įtakos veiksnių negaliojimą.

2. Pripažįstant veiksmus negaliojančiais nustatoma, kokie veiksmai turi būti laikomi negaliojančiais, ir, jei būtina ir įmanoma, nurodoma juos pakartoti.

3. Pripažindamas veiksma negaliojančiu, teismas nurodo išsaugoti visus veiksmus, kurie gali padėti išvengti negaliojimo pasekmių."

196 straipsnis

Tapatybės ir gyvenamosios vietos pranešimo pareiga

<...>

3. Pranešime turi būti nurodyta, kad [įtariamasis] buvo informuotas:

a) apie pareigą atvykti į kompetentingą instituciją arba būti jos žinioje, kai tai numatyta įstatymuose arba kai kviečiama atvykti tinkamu šaukimu;

b) apie pareigą nekeisti gyvenamosios vietos arba neišvykti iš jos vietoje ilgiau kaip penkioms dienoms nepranešus apie naują gyvenamąją arba buvimo vietą;

- c) kad vėlesni pranešimai bus siunčiami paprastu paštu pagal 2 dalį nurodytu adresu, išskyrus atvejus, kai įtariamasis, pateikdamas prašymą, išsiųstą registruotu paštu teismo, kuriame tuo metu vyksta procesas, kanceliarijai. praneša kitą adresą;
- d) kad nesilaikydamas ankstesnių punktų nuostatų jis įgalioja advokatą jį atstovauti visuose procesiniuose veiksmuose, kuriuose jis turi teisę arba privalo dalyvauti asmeniškai, ir bylą nagrinėjant teisme jam nedalyvaujant <...>;
- e) kad apkaltinamojo nuosprendžio atveju asmens tapatybės ir gyvenamosios vietos pranešimo pareiga nustoja galioti tik atlikus bausmę.“

Nurodytos tarptautinės teisės nuostatos

1950 m. lapkričio 4 d. Romoje priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK): 6 straipsnio 3 dalis.

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 TL yra Moldovos pilietis, jis nesupranta portugalų kalbos ir ja nekalba. 2019 m. liepos 10 d. TL gavo nutarimą, kuriuo jam pareikšti įtarimai baudžiamojoje byloje. Šis aktas buvo parengtas portugalų kalba ir išverstas į oficialiąją Moldovos kalbą – rumunų. Tą pačią dieną pagal Baudžiamojo proceso kodekso 196 straipsnį jam buvo paskirta prievartos priemonė – pareiga pateikti asmens tapatybės ir gyvenamosios vietos pranešimą (toliau – DIR), o jo adresas buvo įrašytas į atitinkamą protokolą.
- 2 TL nebuvo pateiktas DIR vertimas į oficialiąją Moldovos kalbą, t. y. rumunų kalbą, o atliekant procesinius veiksmus ir pateikiant DIR nedalyvavo vertėjas žodžiu. Teismo posėdyje TL buvo atstovaujamas advokato ir dalyvavo teismo paskirtas vertėjas žodžiu, kuris buvo tinkamai prisaikdintas sąžiningai atlikti savo pareigas.
- 3 2019 m. liepos 11 d. nuosprendžiu, kuris įsiteisėjo 2019 m. rugsėjo 26 d., TL buvo nuteistas už pasipriešinimą pareigūnui ir smurto jo atžvilgiu panaudojimą, baudžiamą pagal Baudžiamojo kodekso 347 straipsnio 2 dalį, už neatsargų kelių transporto priemonės vairavimą, baudžiamą pagal Baudžiamojo kodekso 291 straipsnio a ir b punktus bei 69 straipsnio 1 dalies a punktą, ir už vairavimą neturint teisės to daryti, baudžiamą pagal Įstatyminio dekreto Nr. 2/98 3 straipsnio 1 ir 2 dalis, ir jam skirta subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas lygtinai atidėtas tam pačiam laikotarpiui, ir papildoma bausmė – draudimas vairuoti motorines transporto priemones 12 mėnesių laikotarpiui ir 80 dienų po 6 eurus per dieną mokėtina periodinė bausmė, kurios bendra suma 480 eurų.
- 4 *Direção-Geral de Reinserção e Serviços Prisionais* (Reintegracijos ir penitencinių institucijų priežiūros generalinis direktoratas; toliau – DGRSP) bandė kelis kartus

nesėkmingai susisiekti su TL DIR nurodytu adresu, o byloje nėra jokių duomenų, kad būtų pranešta apie adresą pakeitimą.

- 5 Priėmus 2021 m. sausio 7 d. sprendimą, 2021 m. sausio 12 d. pagal Baudžiamojo proceso kodekso 495 straipsnio 1 ir 2 dalis paprastu paštu su pranešimu apie palikimą pašto dėžutėje DIR nurodytu adresu TL išsiųstas šaukimas atvykti į teismo posėdį, kad būtų išklaustyta dėl minėtame nuosprendyje jam nustatytų pareigų, elgesio taisyklių ir įpareigojimų nevykdymo. 2021 m. balandžio 6 d. tuo pačiu adresu paprastu paštu su pranešimu apie palikimą pašto dėžutėje buvo pakartotinai išsiųstas šaukimas atvykti į teismo posėdį. Šie šaukimai buvo parengti portugalų kalba. Paskirtą dieną TL neatvyko į teismo posėdį.
- 6 2021 m. birželio 9 d. buvo priimta nutartis, kuria panaikintas TL bausmės vykdymo atidėjimas ir nurodyta jį suimti bei perduoti į kalėjimą. Ši nutartis buvo nusiųsta TL advokatui ir pačiam TL 2021 m. birželio 25 d. paprastu paštu su pranešimu apie palikimą pašto dėžutėje DIR nurodytu adresu; ji įsiteisėjo 2021 m. rugsėjo 20 d. TL apie šią nutartį pranešta portugalų kalba, o vertimas į oficialiąją Moldovos kalbą, t. y. rumunų kalbą, nebuvo pateiktas.
- 7 2021 m. rugsėjo 30 d. TL buvo suimtas, kad atliktų trejų metų laisvės atėmimo bausmę. Suėmimas buvo įvykdytas nauju adresu. Nuo tos dienos TL yra nelaisvėje.
- 8 2021 m. spalio 11 d. TL paskyrė advokatą. Vėliau jis kreipėsi į *Tribunal Judicial da Comarca de Beja, Juízo de Competencia Genérica de Cuba* (Bejos pirmosios instancijos teismas, Kubos bendrosios kompetencijos teismas; toliau – teismas), su prašymu dėl to, kad nebuvo paskirtas vertėjas žodžiu ir nebuvo pateikti vertimai raštu, pripažinti negaliojančiais šiuos procesinius veiksmus:
 - tapatybės ir gyvenamosios vietos pranešimo (DIR) pateikimą;
 - šaukimą asmeniškai būti išklaustytam pagal Baudžiamojo proceso kodekso 495 straipsnio 2 dalį dėl pagrindo panaikinti jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą šioje byloje;
 - pranešimą apie nutartį, kuria panaikintas paskelbto nuosprendžio vykdymo atidėjimas.
- 9 2021 m. lapkričio 20 d. nutartimi teismas atmetė TL prašymą, motyvuodamas tuo, kad vertėjo nepaskyrimas ir vertimo atliekant minėtus procesinius veiksmus neužtikrinimas yra sąlyginis negaliojimo pagrindas, kuriuo remiantis reikia prašyti juos pripažinti negaliojančiais, o jie laikytini ištaisytais, nes jais nebuvo remtasi per Baudžiamojo proceso kodekso 120 straipsnio 3 dalies a ir d punktuose nustatytus terminus.
- 10 TL dėl šios nutarties pateikė apeliacinį skundą *Tribunal da Relação de Évora* (toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas), prašydamas panaikinti skundžiamą nutartį ir priimti naują, kuria nutarimo, kuriuo jam pareikšti

įtarimai, DIR, nutartis panaikinti baudmės vykdymo atidėjimą ir pranešimas apie ją būtų pripažinti niekiniais, o visi vėlesni procesiniai veiksmai būtų pripažinti procesiniais pažeidimais.

Esminiai pagrindinės bylos šalių argumentai

TL argumentai

- 11 TL teigia, kad, kalbant apie teisės šaltinių hierarchiją, nacionalinėje doktrinoje ir teismų praktikoje daugiausiai laikomasi nuomonės, kad EŽTK užima tarpinę padėtį tarp Portugalijos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) ir įprastų įstatymų. Todėl, nors EŽTK taikytina Portugalijos vidaus teisinėje sistemoje kaip mažesnės nei Konstitucija reikšmės teisės aktas, pagal Konstitucijos 8 straipsnio 2 dalies nuostatą ji turi didesnę reikšmę nei įprasti įstatymai, todėl kolizijos su Baudžiamojo proceso kodeksu atveju EŽTK turi viršenybę.
- 12 EŽTK nustatytomis būtiniausiomis priemonėmis ir standartais vadovavosi Europos Sąjungos institucijos priimdamos direktyvas 2010/64 ir 2012/13. Taigi Direktyva 2010/64, kuri *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* buvo paskelbta 2010 m. spalio 26 d. ir kurios perkėlimo į nacionalinę teisę terminas Portugalijoje baigėsi 2013 m. spalio 27 d., šioje valstybėje narėje tiesiogiai taikoma nuo 2013 m. spalio 28 d., todėl, atsižvelgiant į faktinių aplinkybių atsiradimo datą, ji taikytina šioje byloje.
- 13 Tai, kad Portugalija neperkėlė šios direktyvos į nacionalinę teisę, nereiškia, kad ji negalioja Portugalijos ir Europos Sąjungos teisinėse sistemose, atsižvelgiant į Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principą. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, net jei neįmanoma pateikti tokio Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo, direktyva gali būti tiesiogiai taikoma jos neperkėlus į nacionalinę teisę, jeigu jos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas yra pasibaigęs, ja suteikiamos teisės ir šias teises suteikiančių normų turinys yra pakankamai aiškus, tikslus ir besąlygiškas, kaip yra šiuo atveju. Taigi, nepaisant to, kad Direktyva 2010/64 nebuvo perkelta į Portugalijos teisę, įvykdytos visos tiesioginio veikimo ir tiesioginio poveikio, būtent vertikalaus tiesioginio poveikio, nacionalinėje teisės sistemoje, sąlygos, todėl jos tiesioginiu taikymu galima remtis bet kuriame Sąjungos teisme.
- 14 Todėl labai svarbu aiškiai apibrėžti teisės į vertėją taikymą ir užtikrinimą viso proceso metu, nes TL atveju vertėjas dalyvavo tik per teismo posėdį. Kalbant apie vertimą atliekant procesinius veiksmus, pažymėtina, kad Direktyvoje 2010/64 aiškiai nustatytas teisės aktų, kurie turi būti išversti, sąrašas, kuris analogiškai EŽTK 6 straipsnio 3 daliai apibrėžiamas kaip „minimalios teisės“ ir kuris konkrečiai apima minimalų dokumentų skaičių, kurį laikytina tinkama ir pagrįsta nustatyti Sąjungos teisinėje sistemoje.

- 15 Šiuo klausimu 2017 m. spalio 12 d. Sprendime *Sleutjes* (C-278/16, EU:C:2017:[757]) Teisingumo Teismas konstatavo, kad „Direktyvos 2010/64 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad aktas, kaip antai nacionalinėje teisėje numatytas teismo baudžiamasis įsakymas, kuriuo skiriamos bausmės už baudžiamuosius nusižengimus ir kurį teismas priima supaprastinto proceso, nepagrįsto rungimosi principu, tvarka, yra „esminis dokumentas“, kaip jis suprantamas pagal šio straipsnio 1 dalį, kurio vertimas raštu pagal šioje nuostatoje nustatytus formos reikalavimus turi būti užtikrintas įtariamiesiems arba kaltinamiesiems, nemokantiems atitinkamo proceso kalbos, kad jie galėtų pasinaudoti savo teise į gynybą ir kad būtų užtikrintas teisingas bylos nagrinėjimas“.
- 16 Portugalijos baudžiamojo proceso teisėje nėra jokio taisyklės, kurioje būtų nustatytas panašus minimalių teisių ar dokumentų, kuriuos reikia išversti, sąrašas, taip pat nenumatytas minimalus dokumentų, kuriuos reikia išversti, skaičius. Ši teisė į esminių dokumentų vertimą tiesiogiai privaloma Portugalijos valstybei ir jos teismams, kurie paprastai privalo užtikrinti visų „sprendimų, kuriais asmeniui atimama laisvė, vis[ų] [kaltinamųjų aktų] ir vis[ų] teismo sprendim[ų]“, taip pat dokumentų, kurie turi būti verčiami pagal šios direktyvos 3 straipsnio 3 dalį, vertimą.
- 17 Todėl turėjo būti užtikrintas vertimas atliekant procesinius veiksmus, susiję su įtarimų pareiškimu, DIR pateikimu, taip pat nutartis, kuria panaikintas bausmės vykdymo atidėjimas, kuri pripažintina sprendimu dėl nuteisimo ir laisvės atėmimo, ir atitinkamas pranešimas, kurie nebuvo išversti.
- 18 2017 m. spalio 12 d. sprendime *Sleutjes* (C-278/16, EU:C:2017:757) taip pat konstatuota, kad jei apkaltinamasis nuosprendis „išsiųstas asmeniui tik atitinkamo proceso kalba, nors šis tos kalbos nemoka, toks asmuo negali suprasti jam pateiktų kaltinimų ir atitinkamai negali veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą, jei negauna minėto teismo baudžiamojo įsakymo jam suprantama kalba“.
- 19 Kita vertus, Direktyva 2012/13 dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese Portugalijoje tiesiogiai taikoma nuo 2014 m. birželio 2 d., taigi taikoma ir šioje byloje, atsižvelgiant į faktinių aplinkybių, šios bylos nagrinėjimo dalyką, atsiradimo datą.
- 20 Kaip nurodyta 1989 m. gruodžio 19 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendime byloje *Kamasinski prieš Austriją*, kaltinamojo teisė gauti informaciją jam suprantama kalba yra konkreti subjektyvi teisė, todėl teisminėms institucijoms nepakanka tik paskirti vertėją žodžiu, bet būtina vėliau vykdyti tam tikrą jo pareigų vykdymo priežiūrą.
- 21 EŽTK 6 straipsnio [3 dalies] a ir e punktuose numatyta, kad kaltinamasis turi bent jau teisę „būti skubiai, jam suprantama kalba ir išsamiai informuotas apie jam pareikšto kaltinimo pobūdį ir pagrindą“, taip pat „turėti nemokamą vertėjo pagalbą, jei jis nesupranta kalbos, kuria vyksta teismo posėdis, arba ja nekalba“.

- 22 Atsižvelgiant į tai, kad teisinės nuostatos yra aiškios ir išsamios, garantuojančios, kad kaltinamajam turi būti užtikrintas vertimas žodžiu ir raštu nuo proceso pradžios iki pabaigos, nepakanka kaip įprastą skirti vertėją tik per teismo posėdį, kaip buvo šiuo atveju.
- 23 Kadangi šioje byloje buvo pažeistos apelianto teisės į procesinių dokumentų vertimą žodžiu ir raštu bei jo teisė į informaciją, įtvirtintos šiose direktyvose, buvo pažeistos ir dėl jų Portugalijos valstybei, įskaitant jos teismus, atsiradusios pareigos ir prievolės.
- 24 Atsižvelgiant į tai, kad TL yra užsienio pilietis, kuris nesupranta portugalų kalbos arba ja nekalba, atliekant visus procesinius veiksmus, kuriuose jis dalyvauja, pirmiausiai kai jis informuojamas apie savo teises ir pareigas, turi dalyvauti paskirtas vertėjas žodžiu, kaip numatyta BPK 92 straipsnio 2 dalyje,
- 25 Kad TL būtų laikomas atsakingu už pareigų, kurias jis turėjo vykdyti pagal DIR, nevykdymą, TL turėjo apie jas žinoti, tačiau taip nebuvo, nes jam nebuvo pateiktas jo vertimas. Iš tikrųjų neaišku, ar TL bent kiek suprato šių įsipareigojimų ir pareigų prasmę, jau nekalbant apie tai, ar jis galėjo pareikšti pretenzijas dėl vertėjo nepaskyrimo ir vertimo atliekant kelis procesinius veiksmus neužtikrinimo prieš įsiteisėjant nutarčiai dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo.
- 26 Taigi, nutarimas dėl įtarimų pareiškimo ir DIR, kartu su kitais vėlesniais procesiniais veiksmais, įskaitant pranešimą apie nutartį dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo, negali turėti jokios procesinės reikšmės, atsižvelgiant į pagrindinę apelianto teisę į gynybą ir konstitucinę teisę į teisingą ir nešališką teismą, kuris įmanomas tik tuo atveju, jeigu jam suteikiama tinkama galimybė gintis, tiesiogiai ar netiesiogiai nesudarant jam nepalankios padėties prieš jo oponentus, visų pirma prokuratūrą, kaip kaltinimo šalį.
- 27 Dėl apelianto nurodytų negaliojimo pagrindų, t. y. vertėjo nepaskyrimo ir nutarimo dėl įtarimų pareiškimo, DIR, nutarties dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo bei atitinkamo pranešimo apie ją neišvertimo, padaryti pažeidimai negali būti ištaisyti praėjus nustatytam terminui (žr. *Tribunal da Relação de Évora* sprendimą byloje Nr. 55/2017.9GBLGS.EI).
- 28 Todėl, be kita ko, nutarimas dėl įtarimų pareiškimo, DIR, nutartis dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo ir pranešimas apie ją turėjo būti išversti į apelianto gimtąją kalbą. Be to, apeliantui vertėjo dalyvavimas turėjo būti užtikrintas iš karto, kai tik jam buvo pateikti įtarimai ir jį sulaikius policijai ar prokuratūrai jis pateikė DIR arba bent kai buvo priverstas pasirašyti valdžios institucijų jam pateiktus dokumentus, kad būtų užtikrinta, jog jis suprato įsipareigojimus, kuriuos prisiima pagal DIR.
- 29 Pagal šiuo metu galiojančius baudžiamojo proceso įstatymus, DIR yra esminis dokumentas, kuriam taikoma Direktyvos 2010/64 3 straipsnio 1 dalis, todėl jis turi būti išverstas į įtariamąją ar kaltinamąją kilmės kalbą, nes būtent šiame dokumente nurodomos BPK 196 straipsnio 3 dalyje nustatytos pareigos.

- 30 Be to, kadangi Portugalijos valstybė turi pozityvią pareigą atlikti tam tikrus veiksmus, šių veiksmų neatlikimas yra priskirtinas tik šiai valstybei, todėl nurodyti procedūriniai pažeidimai negali būti priskirti ištaisytams tuo atveju, jei jų neginčijo įtariamasis ar kaltinamasis, juolab todėl, kad šie pažeidimai priskirtini teisminėms institucijoms. Be to, šioms institucijoms nustatyti įpareigojimai reiškia, kad turi būti nukrypstama nuo visų nacionalinės teisės normų, prieštaraujančių šių direktyvų nuostatomis, kuriomis nustatoma bendra Bendrijos tvarka, įskaitant negaliojimo pagrindų sistema, kuria siekiama ištaisyti valstybei priskiriamą neveikimą.
- 31 Todėl šioje byloje nagrinėjami procesiniai veiksmai, t. y. nutarimas dėl įtarimų pareiškimo, DIR, nutartis dėl apeliantui paskirtos bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo ir su tuo susijęs pranešimas, yra niekiniai, kaip negaliojantys nuo pat pradžių, todėl jie negali sukelti teisinių pasekmių, todėl turi būti pripažinti negaliojančiais ir pakartoti, o tai reiškia jų pagrindu priimtų dokumentų panaikinimą.
- 32 Taip pat nesutinkama su teiginiu, kad apelianto teisė būti išklaustyam buvo užtikrinta, nes viso proceso metu jam atstovavo teismo paskirtas advokatas. Jam paskirtas advokatas jo neatstovavo jam pareiškiant įtarimus ar pateikiant DIR, jis tik dalyvavo teismo posėdyje ir pagal BPK 495 straipsnio 2 dalį surengtame posėdyje ir prašė leisti apeliantui paskirtą baudą sumokėti dalimis. Jis neprieštaravo dėl jokio apeliantui svarbaus sprendimo ir leido įsiteisėti visiems sprendimams, turintiems didelį poveikį pagrindinėms apelianto teisėms. Atsižvelgiant į tai, negalima teigti, kad apelianto teisė būti išklaustyam buvo įgyvendinta teismui jam paskyrus advokatą, nes BPK numatyta jo teisė būti atstovaujama irgi buvo pažeista.
- 33 Valdžios institucijos nesusisiekė su apeliantu dėl sąlyginio bausmės vykdymo atidėjimo įgyvendinimo praktikoje (vienintelė priežastis, dėl kurios šis bausmės vykdymo atidėjimas buvo panaikintas), o apeliantas negavo šaukimų atvykti į pagal BPK 495 straipsnio 2 dalį organizuojamą posėdį ir nutarties dėl bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo todėl, kad apeliantas pakeitė gyvenamosios vietos adresą, dėl ko, jo teigimu, jis ir negavo šių pranešimų, nes nebegyveno DIR nurodytu adresu, o kadangi DIR nebuvo išverstas, jis nežinojo, jog privalėjo informuoti teismą apie šio adreso pakeitimą.

Tribunal Judicial da Comarca de Beja nutarties, kuria atmestas apelianto prašymas, motyvai

- 34 Teismas nesutiko su TL pateiktais argumentais, o, priešingai, pritarė prokuratūros nuomonėje pateiktiems argumentams, kuriais pasirėmė priimdamas skundžiamą nutartį atmesti apelianto prašymą, konstatavęs, kad vertėjo nepaskyrimas ir vertimo per pirmiau minėtus procesinius veiksmus neužtikrinimas yra santykiniai negaliojimo pagrindai, kuriais turėjo būti remtasi nurodant pažeidimus per įstatyme nustatytą terminą ir todėl nutarties priėmimo dieną jie jau buvo laikomi ištaisyti.

- 35 Teismas pripažino, kad kaltinamajam, kuris nesupranta portugalų kalbos arba nesugeba ją reikšti savo minčių, vertėjo žodžiu nepaskyrimas arba vertimo neužtikrinimas pareiškiant įtarimus ir pranešant apie pagal BPK 495 straipsnį priimtą nutartį, yra santykinis negaliojimo pagrindas, kuriuo turėjo būti remiamasi kaip numatyta BPK 120 straipsnio 1 dalies c punkte.
- 36 Pagal BPK 120 straipsnio 3 dalies a ir d punktų nuostatas laikoma, kad pažeidimai, padaryti dėl to, kad nebuvo užtikrintas pareikštų įtarimų ir pagal Baudžiamojo proceso kodekso 495 straipsnį priimtos nutarties vertimas, laikomi ištaisyti, nes dėl jų nebuvo prieštaraujama pareiškiant įtarimus, teismo posėdžio pradžioje arba vėliausiai iki nutarties dėl kaltinamajam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo įsiteisėjimo.
- 37 Be to, teismas nurodo, kad jam nėra nežinomas nei Direktyvos 2010/64 dėl teisės į vertimą žodžiu ir raštu baudžiamajame procese, nei Direktyvos 2012/13 dėl teisės į informaciją tekstas.
- 38 Nors paprastai direktyva sukelia pasekmes tik nuo jos perkėlimo į nacionalinę teisę, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją neperkelta arba netinkamai perkelta direktyva gali turėti tam tikrą tiesioginį poveikį (vertikalusis tiesioginis poveikis) ir asmenys gali ja remtis teisme šiais atvejais: a) ji neperkelta į nacionalinę teisę arba perkelta netinkamai; b) direktyvos nuostatos suformuluotos besąlygiškai, pakankamai aiškiai ir tiksliai; c) direktyvos nuostatos suteikia teises asmenims; d) baigėsi perkėlimo į nacionalinę teisę terminas.
- 39 Vis dėlto šis teismas nemano, kad atsižvelgiant į šiuos Sąjungos teisės aktus turėjo būti tiesiogiai ir aiškiai nukrypta nuo nacionalinės teisės, pirmiausiai nuo BPK 120 straipsnio 1 dalies c punkto, kuriame numatyta, kad vertėjo nepaskyrimas tais atvejais, kai pagal įstatymą tai yra privaloma, lemia pažeidimą, dėl kurio prieštaravimas turi būti pateiktas per CPK 120 straipsnio 3 dalyje nustatytus terminus.
- 40 Jis mano, kad toks bendras ir abstraktus (nukrypstant nuo vidaus teisės) aiškinimas, paneigiant bet kokią CPK 120 straipsnio 1 dalies c punkto poveikį, prieštarauja teisei ir neatitinka Portugalijos valstybei (ir teismams) privalomų Sąjungos principų, visų pirma Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principo, kaip teigia TL.
- 41 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, šis teismas mano, kad vertimo žodžiu ir raštu neužtikrinimas portugalų kalbos nesuprantančiam kaltinamajam užsieniečiui, tiek pranešant apie DIR įpareigojimus, tiek pranešant apie nutartį panaikinti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, yra santykinis negaliojimo pagrindas, kuriuo reikia remtis pagal BPK 120 straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas. Tokiu negaliojimo pagrindu reikia remtis pagal BPK 120 straipsnio 3 dalies a ir d punktų nuostatas, kuriose nustatyti terminai, per kuriuos tai galima padaryti ir po kurių laikoma, kad pažeidimas buvo ištaisytas.

- 42 Kita vertus, TL dalyvavo teismo posėdyje – buvo tinkamai paskirtas vertėjas ir TL buvo atstovaujamas advokatės; jo metu jis galėjo visapusiškai pasinaudoti savo teise į gynybą, jam buvo nurodytos veikos, kuriomis jis buvo kaltinamas, ir buvo pranešta apie galutinį nuosprendį (visi šie veiksmai buvo žodžiu išversti per patį posėdį).
- 43 Kaltinamojo teisė būti išklausytam proceso metu buvo užtikrinta: TL buvo tinkamai ir teisėtai informuotas apie visus priimtus sprendimus ir nutartis, viso proceso metu jam atstovavo advokatė, kuri buvo tinkamai ir reguliariai informuojama apie visus atliktus procesinius veiksmus (nuosprendį, nutarimą dėl įtarimų pareiškimą ir nutartį dėl laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo).
- 44 Visi byloje priimti sprendimai ir nutartys tapo įsigalioję, nes dėl jų nebuvo pateikta skundų ar prieštaravimų, todėl bet koks (galimas) pažeidimas bylos nagrinėjimo metu šiame etape laikomas ištaisytu. Todėl dėl pirmiau išdėstytų priežasčių teismas atmetė TL prašymą peržiūrėti nurodytus pažeidimus kaip teisiškai nepagrįstus.

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindų aprašymas

- 45 Direktyvos 2010/64 ir 2012/13 nebuvo perkeltos į Portugalijos teisę, o jų perkėlimo į nacionalinę teisę terminai, atitinkamai 2013 m. lapkričio 27 d. ir 2014 m. birželio 2 d., baigėsi.
- 46 Atsižvelgiant į TL pateiktus argumentus, reikia išnagrinėti ir išspręsti šiuos klausimus:
- a) nustatyti, ar direktyvos 2010/64 ir 2012/13 taikytinos nacionalinėje teisės sistemoje ir turi „vertikalųjį tiesioginį poveikį“, dėl kurio yra privalomos ir turi viršenybę prieš nacionalinę teisę, arba, nesant tokio poveikio, nacionalinė teisė turi būti aiškinama vadovaujantis „Sąjungos teisę atitinkančiu aiškinimo principu“ (kaip nurodyta 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendimo *Marleasing*, C-106/89, EU:C:1990:395, 8 punkte);
- b) bet kuriuo atveju – taikant vertikalųjį tiesioginį poveikį arba Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą – reikės nustatyti, ar procesiniai veiksmai, kurių teisėtumą apelianas ginčija, t. y. įtarimų pareiškimas, DIR pateikimas, šaukimas į posėdį pagal CPK 495 straipsnio 2 dalį ir nutarties dėl laisvės atėmimo baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo įteikimas, patenka į Direktyvos 2010/64 3 straipsnyje pateiktą „esminių dokumentų“ sąvoką, siekiant užtikrinti EŽTK 6 straipsnio 3 dalyje nurodytas „minimalias teises“, ir ar atliekant šiuos procesinius veiksmus turėjo būti užtikrinta teisė į vertimą žodžiu ir raštu, nurodyta šios direktyvos 1–3 straipsniuose ir Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 1 dalies d punkte;

c) jei į ankstesnį klausimą bus atsakyta teigiamai, reikės nustatyti vertimo žodžiu ir raštu neužtikrinimo atliekant minėtus veiksmus procesines teises pasekmes ir atitinkamai nustatyti, ar teismo pateiktas BPK 120 straipsnio 3 dalies aiškinimas, kad TL pateikti įtarimai, DIR pateikimas, šaukimas atvykti į posėdį pagal BPK 495 straipsnio 2 dalį ir nutarties dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo neįteikimas, nepaisant to, kad juos atliekant nebuvo užtikrintas vertimas raštu, laikomi galiojančiais, nes jais nebuvo remiamasi įtarimų pareiškimo metu, teisiamojo posėdžio pradžioje arba iki minėtos nutarties įsiteisėjimo momento, atitinka šias direktyvas.

- 47 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar su šių direktyvų taikymu suderinamas teismo pateiktas BPK 120 straipsnio 3 dalies aiškinimas, pagal kurį DIR pateikimas, šaukimas atvykti į posėdį pagal BPK 495 straipsnio 2 dalį ir nutarties dėl baudmės vykdymo atidėjimo panaikinimo neįteikimas, nepaisant to, kad juos atliekant nebuvo užtikrintas vertimas raštu, laikomi galiojančiais, dėl to, kad jie nebuvo ginčijami per šiame straipsnyje numatytus terminus.
- 48 Taigi kyla Europos Sąjungos teisės taikymo klausimas dėl pagal procesinę teisę tinkamos sankcijos, taikytiną už neteisėtus baudžiamojo proceso veiksmus, reglamentuojamus Sąjungos teisės aktuose įtvirtintomis taisyklėmis, nustatymo. Todėl būtina laikytis tikslų, kurių siekiama aptariamomis direktyvomis, nes pagal SESV 291 straipsnį valstybės narės privalo įgyvendinti Sąjungos teisę savo vidaus teisės sistemoje „tinkamai atsižvelgdamos į jos specifiką“. Ši prielaida grindžiama lojalumo Bendrijai, lojalaus bendradarbiavimo ir Sąjungos teisės sistemos bendro nuoseklumo principais, todėl Sąjungos teisės normų pažeidimai negali likti nesankcionuoti, jei norima išsaugoti pažeistomis normomis siekiamus tikslus.
- 49 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad privalomas direktyvų nuostatų taikymas, šiuo atveju vadovaujantis tiesioginiu vertikaliuoju poveikiu, atsižvelgiant į Sąjungos teisės viršenybės principą, reiškia, kad visos nacionalinės teisės nuostatos, prieštaraujančios šių Sąjungos teisės aktų nuostatoms, yra netaikytinos. Tačiau, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, kaip matyti iš šios bylos aplinkybių, būtina nustatyti, ar skundžiamoje nutartyje taikytos BPK 120 straipsnio 3 dalyje nustatytos taisyklės, reglamentuojančios pažeidimų ištaisymą, iš tiesų prieštarauja direktyvų, kurias prašoma taikyti, taisyklėms, ar jos gali būti taikomos kartu su šiomis taisyklėmis.
- 50 Europos Sąjungos teisės sistemoje pagal SESV 267 straipsnyje aiškiai nustatytas sąlygas, kai nacionaliniame teisme nagrinėjamoje byloje iškyla Sąjungos teisės aiškinimo klausimas, šis teismas gali arba privalo – priklausomai nuo to, ar jo sprendimai gali būti skundžiami, ar ne – kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tai, kad sprendimas, kurį prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas priims pagal BPK 400 straipsnio 1 dalies c punktą, negali būti skundžiamas įprasta tvarka, pagal

SESV 267 straipsnį jis privalo pateikti Teisingumo Teismui anksčiau suformuluotą prejudicinį klausimą.

- 51 Be to, kadangi pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą yra pareiga, šioje byloje nėra nė vienos iš aplinkybių, dėl kurių pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją nacionalinis teismas būtų nuo jos atleistas, nes nei direktyvos, kurias prašoma taikyti, nėra aiškios pačios savaime, nei Teisingumo Teismo praktikoje nėra jokie šių direktyvų išaiškinimo konkrečiai dėl jų poveikio pateiktu klausimu. Todėl tai nėra situacija, kai turi būti atsisakoma pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kaip nustatyta jurisprudencijoje.
- 52 Taip pat pažymėtina, kad SESV 267 straipsnio ketvirtoje pastraipoje aiškiai nustatyta, kad „tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme nagrinėjant bylą, susijusią su sulaikytu asmeniu, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas sprendimą priima kiek galima greičiau“. Atsižvelgiant į tai, kad apeliantas šioje byloje nuo 2021 m. rugsėjo 30 d. yra įkalinimo įstaigoje pagal nutartį dėl paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo, ir į tai, kad apeliaciniame skunde ginčijamas šios nutarties teisėtumas, tikslinga prašyti, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą būtų nagrinėjamas pagreitinta arba skubos tvarka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 ir paskesnius straipsnius ir Teisingumo Teismo statuto 23a straipsnį.
- 53 Dėl visų šių ir pirmiau išdėstytų priežasčių *Tribunal da Relação de Évora* (Evoros apeliacinis teismas) Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjai nusprendžia:
 1. Kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.
 2. Prašyti, kad pagal SESV 267 straipsnio ketvirtą pastraipą, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 ir paskesnius straipsnius ir Teisingumo Teismo statuto 23a straipsnį prašymas priimti prejudicinį sprendimą būtų nagrinėjamas pagreitinta arba skubos tvarka.